

European Network of Election
Monitoring Organizations
**Election Observation Mission to Moldova
Presidential Elections 2016**

Rețeaua Europeană a Organizațiilor
de Monitorizare a Alegerilor
**Misiunea de Monitorizare a Alegerilor
Alegerile Prezidențiale 2016**

Constatările și Concluziilor Preliminare*

1 – 14 Noiembrie 2016

Chișinău, 15 Noiembrie 2016

Concluzii Preliminare

Așa cum nici pentru unul dintre candidații electorali nu s-au adunat cel puțin jumătate din voturile alegătorilor care au participat în prima rundă de alegeri din 30 Octombrie, la data de 13 Noiembrie 2016, a avut loc organizarea celui de-al doilea tur al Alegerilor Prezidențiale

Misiune de Observare a Alegerilor a ENEMO, inițiată la 10 Octombrie 2016, a rămas în țară pentru a continua monitorizarea celei de-a doua rundă a alegerilor, care a avut loc la 13 Noiembrie. În acest sens, patru echipe de observatori pe termen scurt au fost mobilizați și au urmărit deschiderea, votarea, închiderea, numărarea și totalizarea rezultatelor obținute în 56 birouri electorale a secțiilor de votare (BSV), precum și activitatea a trei consilii electorale de circumscripție (CC). Mai mult ca atât, cinci observatori au monitorizat în ziua alegerilor - șapte secții de votare care au fost constituite pentru a permite votarea cetățenilor moldoveni aflați în străinătate. De asemenea, în timpul zilei alegerilor, observatorii ENEMO au monitorizat și activitatea Comisiei Electorale Centrale.

În corespundere cu tendința observată în primul tur, de asemenea și în al doilea tur, a fost observată o conotație negativă față de candidații electorali în campanie, dar și încercări de a submina imaginea ambilor concurenți electorali.

Kingdom of the Netherlands

B | S | T The Black Sea Trust
for Regional Cooperation
A PROJECT OF THE GERMAN MARSHALL FUND

Misiunea de Observare a Alegerilor ENEMO pentru alegerile prezidențiale 2016 în Moldova este susținută financiar de către Ambasada Regatului Țărilor de Jos în cadrul Programului Fondului de Responsabilitate, dar și de Black Sea Trust, care este un Proiect al Fondului German Marshall al Statelor Unite ale Americii.

Opiniile date în prezenta publicație sunt responsabilitatea exclusivă a ENEMO și nu exprimă neapărat poziția donatorilor sau a partenerilor.

Cadrul juridic național are teme juridic suficient pentru desfășurarea unor alegeri democratice. Cu toate acestea, prevederile Codului Electoral reglementează vag procedurile aplicabile pentru a doua rundă electorală. Astfel, se lasă nesoluționate importante aspecte, iar alte aspecte lasă posibilitatea unor interpretări subiective și unor neconcordanțe în aplicarea Legislației.

Au fost observate neajunsuri în procesului de soluționare a litigiilor electorale în cadrul CEC (care a amânat examinarea plângerilor electorale după a 2-a rundă a alegerilor – ceea ce este contrar prevederilor Codului Electoral), cât și în cadrul altor organe competente în identificarea, investigarea și urmărirea cazurilor de încălcări și/sau infrațiuni legate de alegeri.

Informațiile pe site-ul CEC cu privire la rezultatele preliminare, în special cele cu privire la rata de participare la vot și numărul de voturi necesare pentru victoria în primul tur ar putea fi considerate înșelătoare pentru public.

Comisia Electorală Centrală a mărit numărul buletinelor de vot distribuite pentru a doua rundă de alegeri. Totuși, din cauza numărului mare de alegători mobilizați în străinătate, unele dintre secțiile de votare s-au confruntat cu o lipsă de buletine de vot.

Studentii care studiaza în altă localitate decât locul de domiciliu al acestora, nu au putut vota la secțiile de votare din apropierea locului de studii la aceste alegeri. Cu toate că în acest sens, au fost organizate între prima și a doua rundă a alegerilor, unele inițiative menite să permită studenților să voteze în apropierea locului lor de studii (organizarea protestelor, întâlniri cu membrii CEC, înregistrarea unei inițiative legislative), acest fapt nu a fost posibil.

Partizanatul puternic în mass-media și reflectarea părtinitoare a campaniei electorale a continuat între cele două tururi de scrutin electoral. Astfel, imposibilitatea de a aplica sancțiuni eficiente și adecvate pentru mass-media (de exemplu, în timp util și proporțional cu gravitatea încălcării), rămâne a fi o îngrijorare, și se poate spune că a limitat posibilitatea publicului de a primi informații imparțiale și de a oferi condiții egale pentru candidații electorali.

În ziua alegerilor, Comisia Electorală Centrală a funcționat în condiții normale, într-un mod transparent și deschis.

Ziua alegerilor a fost în general, bine organizată și desfășurată într-o manieră ordonată, urmând procedurile de bază. Cu toate acestea, în unele secții de votare, birourile electorale ale secțiilor de votare au rămas fără buletine de vot, așa cum participarea alegătorilor a depășit numărul de buletine de vot disponibile. Datorită acestui fapt a existat un număr de alegători care nu au putut exercita dreptul de vot.

Cazuri de încălcări grave ale drepturilor fundamentale - încălcarea secretului de vot, intimidare, încălcare a demnității și a valorilor inerente persoanei umane, care au împiedicat exercitarea deplină și efectivă a dreptului de vot, s-au observat în secțiile de votare amenajate în cadrul spitalelor de psihiatrie și în penitenciare.

Constatări Preliminare

Informații Generale

Așa cum nici pentru unul dintre candidații electorali nu s-au adunat cel puțin jumătate din voturile alegătorilor care au participat în prima rundă de alegeri din data 30 Octombrie, în baza Deciziei Comisiei Electorale Centrale nr.517 din 02 Noiembrie 2016 privind anunțarea celei de-a doua rundă a alegerilor, a avut loc organizarea celui de-al doilea tur al Alegerilor Prezidențiale la data de 13 Noiembrie 2016.

La data de 13 Noiembrie, alegătorii au ales între cei doi candidați care au obținut cele mai multe voturi în prima rundă de alegeri, Igor Dodon, care reprezintă Partidul Socialiștilor din Republica Moldova (PSRM) și Maia Sandu, care reprezintă partidului acțiune și solidaritate (PAS). Pentru a doua rundă a alegerilor, ambii candidați au fost susținuți de către partide politice, sau foști candidați la președinție, altele decât cele care au înaintat pe acești concurenți.

Similar tendinței observată în primul tur și în timpul rundeii a doua de alegeri, a fost observată o campanie cu conotație negativă și încercări de a submina imaginea ambilor concurenți electorali.

Cadrul normativ

Codul Electoral reglementează într-un mod vag procedurile ce vizează ce-a de-a doua rundă de alegeri. Astfel, actul normativ conținând un singur articol specific, cu referire la al doilea tur și câteva reglementări specifice care pot fi găsite în conținutul altor articole¹. Lipsa reglementărilor pentru al doilea tur, a fost de asemenea remarcat ca fiind o problemă și de către alte părți interesate.

Orice alegeri democratice nu depend numai de modul de organizare a alegerilor, dar și de existența unui cadru legal adecvat, stabil și clar care ar fi stabilite pînă la fixarea alegerilor. Neținînd cont de existența deficiențelor, cadrul juridic corespunzător oferă un temei juridic suficient pentru desfășurarea unor alegeri democratice, după cum s-a stabilit și în prima rundă. Cu toate acestea, reglementările Codului Electoral în ce privește a doua rundă a alegerilor, lasă nesoluționate importante aspecte,² în timp ce alte aspecte importante, oferă posibilitatea unor interpretări și neconcordanțe la aplicarea prevederilor legislației.

¹ Ex Articolul 114, al.2, notează că a doua rundă a alegerilor este validă indiferent de rezultat.

² A se vedea secțiunea plîngerii și contestații

În corespundere cu deciziile Curții Europene a Drepturilor Omului³, Constituția și Codul Electoral nu conțin careva restricții referitor la dreptul de vot al deținuților și al persoanelor cu dizabilități mintale. Cu toate acestea, trebuie de asigurat că *drepturile garantate pe suport de hârtie* sunt de fapt aplicate și în practică. În urma vizitei într-o secție de votare în care persoane cu probleme psihice, au votat în detenție, observatorii ENEMO au atras atenție asupra cazurilor de încălcări grave ale drepturilor fundamentale - încălcarea secretului de vot, intimidare, încălcarea demnității și a valorii inerente persoanei umane - care au împiedicat exercitarea pe deplin și în mod efectiv a dreptului la vot.⁴ Mai mult, aceștia duceau lipsa unei educații corespunzătoare a alegătorilor și de materiale electorale pentru informare în campanie, în scop de a face o alegere în cunoștință de cauză.

Suplimentar, Codul Electoral este lipsit de claritate în ce privește finanțarea campaniei electorale pentru a doua rundă a alegerilor. Rapoartele financiare au fost depuse la CEC de către ambii candidați la data de 11 Noiembrie. După cum este prevăzut prin lege, CEC a publicat rapoartele financiare ale fiecărui candidat electoral pe pagina web a instituției.

Administrarea electorală

Informațiile prezentate pe site-ul web al Comisiei Electorale Centrale (CEC) referitor la rezultatele preliminare, în special cu privire la rata de participare la vot și numărul de voturi necesare pentru ca un candidat să fie ales în primul tur de scrutin, pot fi considerate ca fiind inexacte pentru public. Ambele cifre joacă un rol important în alegerile prezidențiale. Astfel, este necesară participarea a cel puțin o treime din numărul total de alegători incluși în listele electorale pentru ca alegerile să fie considerate valabile, în timp ce colectarea a cel puțin jumătate din numărul voturilor alegătorilor care participă la alegeri este necesar pentru ca un candidat să fie ales.

În acest sens, CEC a stabilit rezultatele finale ale primului tur al alegerilor prin Decizia nr.516 din 2 Noiembrie 2016. Potrivit acestei decizii, rata de participare a fost de 50.95%, în timp ce site-ul oficial al CEC a arătat că prezența la vot a fost de 49,18%⁵. Datele prezentate de Comisia Electorală Centrală cu privire la prezența la vot au fost bazate pe informațiile procesate de către Sistemul Informațional Automatizat de Stat "Alegeri", iar diferența sa datorat faptului că CEC a luat în considerare numai 15,097 alegători care au fost incluși în listele suplimentare pentru că nu aveau nici o înregistrare oficială de domiciliu. În indicele de prezența la vot, CEC nu a decis să includă numărul rămas de 102,031 alegători reflectați pe listele suplimentare, deoarece acestea rămân în lista principalilor alegători. Totodată, așa cum calculul se face pe baza voturilor valabil exprimate, în loc de numărul de alegători care au participat la alegeri (după cum prevede Codul Electoral),

³ Ex. *Hirst v. the United Kingdom and Kiss v. Hungary*, de interzicere a impunerii unei restricții automată asupra persoanelor private de libertate și a celor cu dizabilități intelectuale sau mentale

⁴ BSV 1/217, în mod special Secția No. 31 a Spitalului Psihiatric.

⁵ <http://www.cec.md/r/procese-verbale/prezidentiale2016/>.

datele privind rezultatele primei runde de alegeri, prezentate pe pagina web a CEC⁶, nu dispun de informații clare cu referire la procentul de voturi exact pe care candidații l-au obținut.⁷

Nici o afiliere politică nu a fost observat în cadrul majorității deciziilor CEC, în special cele cu privire la aspectele procedurale. Cu toate acestea, unii membri CEC, în cadrul examinării plângerilor, tind totuși să-și exprime voturile în dependență de ppreferințele politice deținute.⁸

În cele două runde de alegeri CEC a adoptat o serie de decizii, care nu a modificat substanțial conținutul cadrului legislativ, dar mai degrabă au creat posibilitatea derulării cele de-a doua rundă. Cum ar fi: decizia privind prelungirea derogărilor temporare ale membrilor CC și BSV de la principalele locuri de muncă, decizia privind prelungirea valabilității celor mai importante decizii pentru a doua rundă de participare a cetățenilor moldoveni care locuiesc în Transnistria, participarea cetățenilor Republicii Moldova care locuiesc în străinătate și care au pașapoarte expirate, participarea cetățenilor Republicii Moldova care nu au un funcționar de înregistrare la domiciliu, regulamentul reflectării campaniei electorale prezidențiale în mass-media etc.

Dupa prima runda de alegeri, CEC a aprobat formatul buletinului de vot și numărul buletinelor de vot care urmează să fie tipărite pentru a doua rundă. Mai aproape de ziua alegerilor, unii membri ai Comisiei Electorale Centrale au propus să mărească numărul buletinelor de vot atât în afara, cât și în interiorul țării. Argumentul utilizat pentru asemenea decizie a fost solicitările alegătorilor parvenite în adresa CEC. Numărul final total al buletinelor de vot care urmau să fie timărite a fost stabilit de 3165636 (cu 34409 mai multe buletine de vot decât în primul tur), dintre care 2414492 în limba de stat și restul în limba rusă.

În ziua alegerilor, a existat un deficit de buletine de vot, identificat în cel puțin 13 secții de votare. Acest fapt s-a datorat numărului limitat de buletine de vot distribuite în secțiile de votare. Respectiv, a dus și la depunerea plângerilor din partea alegătorilor.⁹

Educație electorală în campanie prin mass-media audiovizuală a continuat și pe parcursul celei de-a doua rundă. CEC a dispus producerea și difuzarea a cinci spoturi de educație electorală, trei spoturi de promovare a ieșirii la vot și două despre procedurile electorale propriu-zise. Aceste anunțuri de publicitate au fost difuzate atât în limba de stat, cât și în rusă, în mod gratuit de către posturile de televiziune.

Pe parcursul zilei alegerilor CEC a funcționat în condiții normale și într-un mod transparent și deschis. Informațiile cu privire la prezența la vot a alegătorilor, au fost împărțite pe regiuni, sex și vârstă a alegătorilor și au fost prezentate publicului în timp real. Pentru cea de-a doua rundă, CEC

⁶ Ibid.

⁷ Art.109, al.1

⁸ A se vedea secțiunea Reclamații și contestații din Raportul privind constatările și concluziile preliminare ale ENEMO pentru prima rundă de alegeri. http://enemo.eu/uploads/file-manager/EOMMoldova/2016_11_01-PFC_EN.pdf.

⁹ A se vedea secțiunea plângeri și contestații

a oferit de asemenea și informații cu privire la prezența la vot la urnele de vot din afara țării. În acest sens, CEC a ținut sesiuni de informare și actualizare a informației, la fiecare trei ore.

În general, în timpul zilei alegerilor Sistemul informațional Automatizat de Stat "Alegeri" a funcționat fără problem, ceea ce a permis CEC să primească și să anunțe rezultatele preliminare ale alegerilor într-un mod rapid. Cu toate acestea, într-una din secțiile de votare, din cauza erorilor umane, rezultatele au fost schimbate între cei doi candidați potrivit CEC. Conform proceselor verbale oficiale, Maia Sandu a primit 608 și Igor Dodon 158 voturi, cu toate acestea SIAS "Alegeri" a prezentat date opuse. În acest context, Comisia Electorală Centrală a declarat că problema va fi soluționată după primirea rezultatelor pe suport de hârtie și stabilirea rezultatelor finale.

Înregistrarea alegătorilor

Lista electronică a alegătorilor a continuat să fie actualizată, iar listele electorale pe hârtie utilizate și în prima rundă au fost, de asemenea, utilizate și în a doua rundă. Potrivit reprezentanților Registrului de Stat al Populației au existat peste 6.000 de actualizări de date cu caracter personal efectuate în registru zilnic. De asemenea, modificări din Registrul de stat al populației sunt actualizate în mod automat și în lista electronică a alegătorilor. Listele de alegători cu ultimele modificări introduse în acestea, au fost sigilate cu trei zile înainte de ziua alegerilor și transferate la Sistemul informațional automatizat de stat "Alegeri"

1448 cetățeni ai Moldovei au atins vârsta de vot de 18 ani între cele două runde de alegeri (31 Octombrie - 13 Noiembrie). Acești alegători ar fi putut vota în al doilea tur al alegerilor și în asemenea eventualitate, au fost incluși în listele suplimentare.

Studentii care studiaza în altă localitate decât locul de domiciliu al acestora, nu au putut vota la secțiile de votare din apropierea locului de studii la aceste alegeri, contrar posibilității care a fost permisă în alegerile parlamentare din 2014. Între prima și a doua rundă de alegeri, au existat unele inițiative menite să permită studenților să voteze în apropierea locului lor de studii. În acest sens, a fost organizat și un protest în fața CEC și a parvenit o inițiativă legislativă adresată de către deputatul Valeriu Gilechi. Parlamentul nu a examinat proiectul de lege prezentat de Gilechi pe motiv că regulile de votare nu pot fi schimbate între prima și cea de-a doua rundă a alegerilor. Cu toate acestea, președinta CEC s-a adresat decanilor universităților cu o scrisoare, prin care a făcut un apel către aceștia pentru a ajuta studenții să obțină permise de reședință temporară.

Plângeri și Contestații

Codul Electoral reglementează insuficient procedurile de contestare a rezultatelor primei runde de alegeri, în cazul în care este organizat un al doilea tur al alegerilor. Suplimentar, perioada de două săptămâni dintre cele două runde se suprapune cu intervalul de timp alocat pentru examinarea plângerilor în cadrul CEC și în cadrul instanțelor de judecată, ceea ce duce la situații în care contestațiile pot încă fi în examinare în ziua alegerilor. Asemenea situație poate constitui un obstacol în direcția depunerii contestației, ceea ce contravine secțiunii nr.5.10 al Documentului OSCE de la Copenhaga din 1990.¹⁰

În ambele zile electorale s-au constatat deficiențe în ceea ce privește examinarea plângerilor de către BESV. Plîngerile nu au fost întotdeauna luate în considerare de către PEB în calitate de organ colegial și, uneori, au fost pur și simplu declarate ca fiind inadmisibile pentru examinare. Drept rezultat, majoritatea BESV nu au luat nici o decizie sau deciziile luate nu au fost motivate în mod corespunzător, ceea ce este contrar secțiunii nr.5.11 al Documentului OSCE de la Copenhaga din 1990.¹¹

Interlocutori misiunii de observare ENEMO, și-au exprimat nemulțumirea față de eforturile organelor competente la aplicarea legii pentru a identifica, investiga și urmări cazurile de încălcări și/sau infracțiuni în conexiune cu perioada de alegeri și care subminează dreptul la un remediu efectiv¹².

În ziua alegerilor, 30 Octombrie, CEC a primit șapte plângeri: într-un caz alegătorul a contestat în mod greșit respingerea BESV de a-și exercita dreptul de vot la CEC, o plângere a fost retrasă, iar o altă plângere a fost considerată în afara jurisdicției CEC și readresată instituției competente la examinare acesteia. Patru plângeri au vizat presupuse încălcări a reglementărilor Codului Electoral, și au fost depuse de candidații la președinție împotriva altor candidați. Dintre acestea una a fost respinsă, însă, în alte trei cazuri, CEC a amânat examinarea plângerilor după turul doi al zilei de alegeri ceea ce este în contradicție cu reglementările Codului Electoral.¹³

Nu a fost depusă nici o contestație privind rezultatele primei runde de alegeri, la fel nu au fost depuse nici contestații la Curtea de Apel Chișinău.

La data de 13 Noiembrie, în turul doi al alegerilor, CEC a primit o plângere din partea reprezentantului candidatului Igor Dodon la CEC privind încălcarea tăcerii electorale de către postul TVR Moldova. Potrivit petiționarului, radiodifuzorul a încălcat Codul Electoral¹⁴ prin

¹⁰ Punctul 5.10 din Documentul OSCE de la Copenhaga din 1990 prevede că "orice persoană beneficiază de un mijloc eficient de recurs împotriva deciziilor administrative, astfel încât să se garanteze respectarea drepturilor fundamentale și să asigure integritatea legală."

¹¹ Punctul 5.11 din Documentul OSCE de la Copenhaga din 1990 prevede că "deciziile administrative împotriva unei persoane trebuie să fie pe deplin justificate."

¹² Ibid.

¹³ Articolul 67, alineatul 2 din Codul Electoral prevede că plîngerile la adresa concurenților electorali se examinează în termen de 5 zile calendaristice, dar nu mai târziu de ziua alegerilor.

¹⁴ Art 47, al.8.

diseminarea agitație electorală în ziua alegerilor și a Regulamentului nr. 181¹⁵ adoptat de către CEC privind reflectarea în mass-media pentru alegerile prezidențiale, în cadrul unei emisiuni, în care pozițiile geopolitice între cei doi candidați și sprijin sau de lipsa de sprijin internațional - au fost comentate. CEC a considerat plângerea ca fiind în afara jurisdicției sale și a readresat-o către Consiliul Coordonator al Audiovizualului, care este autoritatea competentă pentru reglementarea comportamentului mass-media audiovizuale.

Ziua alegerilor

ENEMO MOA a dislocat patru echipe de observatori pe termen scurt în Republica Moldova, care au monitorizat pe parcursul zilei alegerilor: deschiderea, votarea, închiderea și procedurile de numărare a voturilor într-un număr limitat de secții de votare. Mai mult ca atât, cinci observatori pe termen scurt au monitorizat și procedurile în secțiile de votare constituite în cinci orașe din afara țării¹⁶.

În total, observatorii pe termen scurt ai ENEMO au monitorizat deschiderea votării în patru secții de votare din Republica Moldova și cinci în străinătate; votarea nemijlocită în 48 de secții de votare din Moldova și șapte din străinătate, precum și închiderea procedurilor de votare în patru secții de votare din Republica Moldova și cinci în străinătate.

De asemenea observatorii au urmărit și procesul de transportare și totalizare a buletinelor de vot de la BESV la trei CC.

Ziua alegerilor a fost în general bine organizată și alegerile au avut loc într-un mod ordonat. Cazurile observate privind nereguli izolate, nu au afectat procesul electoral. Cu toate acestea, în unele secții de votare, atât în Moldova, cât și în străinătate, au existat alegători care nu au putut exercita dreptul de vot din cauza lipsei de buletine de vot, odată ce numărul de alegători care au sosit la urnele de vot a depășit numărul buletinelor de vot distribuite¹⁷. În consecință, către CEC au fost adresate direct și prin email (din afara țării), plângeri cu privire la restricționarea dreptului de exercitare a votului.

Procedura de deschidere

Observatorii ENEMO au observat procesul de deschidere a votării în patru secții de votare din țară și cinci secții de votare din străinătate. Toate secțiile de votare monitorizate au fost deschise la timp (07:00) fiind dotate cu toate cele necesare pentru exercitarea dreptului de vot. Dintre cele

¹⁵ Art. 56.

¹⁶ Bucuresti si Brasov (România), St. Petersburg (Federatia Rusa), Kiev si Odesa (Ukraina).

¹⁷ Asemenea cazuri au fost observate in BESV nr.1/390 in Bucuresti si in BESV nr.4/41 in Varnita. Cea din urmă a fost una din sectiile de votare prevăzută pentru votarea de către alegătorii din Transnistria.

patru secții de votare observate în țară, două au fost deschise în prezența tuturor membrilor BESV, în timp ce alte două au fost deschise cu prezența parțială a membrilor BESV¹⁸, dar totuși a unui cvorum suficient.

La general, în secțiile de votare monitorizate, procedurile de deschidere au fost urmate corespunzător, atât în Moldova, cât și în străinătate, cu excepția a două cazuri. Într-una dintre secțiile de votare s-a observat sigilarea necorespunzătoare a urnelor (folosind doar trei sigilii de securitate în loc de patru)¹⁹, în timp ce în cealaltă,²⁰ procedurile de deschidere nu au fost transparente. Procesul verbal de deschidere a secției de votare părea deja completat înainte de deschidere, iar membrii BESV au permis aflarea alegătorilor în interiorul secției de votare înainte ca procedurile de deschidere să fie finalizate, iar interiorul secției de votare nu a permis observatorilor să monitorizeze simultan toate aspectele procesului de votare.

Procedura de votare

Observatorii ENEMO au vizitat și observant pe parcursul zilei alegerilor - 48 de secții de votare din întreaga țară. Suplimentar, au fost observate șapte secții de votare din străinătate. Evaluarea efectuată de observatori a fost pozitivă în general, în 52 din cele 55 secții de votare monitorizate. Cu toate acestea, observatorii au raportat unele nereguli, cum ar fi sigilarea necorespunzătoare a cutiilor de vot, verificarea neadecvată a actelor de identificare a alegătorilor²¹, precum și stocarea nesigură a buletinelor de vot. Totodată, observatorii au remarcat că secretul votului nu a fost compromis, dar ar fi fost mult mai bine protejat în cazul utilizării unor cabine de vot cu un design al cabinelor mai adecvat.

BESV au fost apreciate pentru eficiență și pentru o bună organizare, cu toate acestea, este loc pentru unele îmbunătățiri observate în raport cu principalele aspecte procedurale, care nu sunt descrise în mod clar în instrucțiuni (spre exemplu: sigilarea urnelor de vot, constituirea secțiilor de votare, împachetarea buletinelor de vot, lipsa direcției alegătorilor la biroul operatorilor, reprezentanți ai candidaților electorali cărora le era permis să rămână lângă urnele de vot²²).

Baza de date electronică a alegătorilor a funcționat bine atât în țară cât și în străinătate, cu puține cazuri în care au avut loc dificultăți de conectare la internet, care a trebuit să fie rezolvate de către operatorii care introduceau alegătorii în sistemul electronic după ce conexiunea era restabilă. Totuși, rămâne îngrijorător faptul că acești alegători nu au putut să fie verificați (pentru cazul în care au votat anterior), înainte de a le fi emis buletinul de vot și a le permite să voteze, deoarece datele au fost introduse în sistem după ce aceștia au votat.

¹⁸ BESV nr. 25/54 și 1/121.

¹⁹ BESV nr. 1/112.

²⁰ BESV nr. 25/54.

²¹ 5/48 Secții de votare în Moldova.

²² BESV nr. 25/54

Observatorii ENEMO din afara țării, secția de votare nr.1/390 din București, a raportat că unui număr de treizeci de alegători li s-a refuzat dreptul la vot, așa cum BESV a rămas fără buletine de vot disponibile, deoarece la secția de votare s-a prezentat un număr mai mare de 3.000 de alegători. Potrivit informațiilor CEC, un număr total de treisprezece secții de votare din străinătate au întâmpinat un deficit de buletine de vot, așa cum interesul alegătorilor a depășit numărul de trei mii de buletine de vot distribuite.

Calcularea voturilor

Observatorii ENEMO au vizitat nouă secții de votare în timpul închiderii secțiilor de votare și numărarea voturilor. Într-un caz votarea a fost prelungit până la ora 21:30, pentru a permite alegătorilor care stăteau în rând să voteze, însă nu toți dintre aceștia au putut vota din cauza lipsei buletinelor de vot²³. Șapte din nouă BESV au fost evaluate în mod pozitiv, cu toate acestea, s-au observat unele deficiențe procedurale în timpul numărării voturilor. BESV nu au respectat în mod corespunzător și nici în ordinea corectă a procedurilor de numărare (caseta staționară deschisă înainte de urna mobilă, remarcile în procesul verbal nu au fost făcute după fiecare etapă a numărării, fiecare buletin de vot nu a fost examinat și anunțat separate – în susținerea cărui candidat revine²⁴). Cu toate acestea, observatorii au raportat că aceste deficiențe au fost cauzate de graba procesului de numărare a voturilor și s-au datorat mai degrabă neglijenței, decât unui comportament fraudulos intenționat.

Activitatea comisiilor electorale de circumscripție

Observatorii ENEMO au urmat transferul buletinelor de vot și alte documente electorale, de la secțiile de votare la CC în trei cazuri. Echipa de observatori din Orhei a raportat că în timpul transferului, BESV²⁵ s-a oprit pentru a livra buletinele de vot și celelalte materiale electorale, în primul rând la instanța de judecată, înainte de a transfera procesele verbale la comisia electorală de circumscripție. În mod similar primei runde, premisele Comisiei Electorale de Circumscripție au fost destul de mici și nu sunt adecvate pentru derularea unui proces transparent, și o totalizare adecvată la care pot participa toți observatorii.

²³ BESV nr. 1/390

²⁴ O încălcare procedurală a fost observată în timpul numărării voturilor în secția de votare nr.1/320, din Sankt-Petersburg, Federația Rusă. BESV nu au numărat voturile exprimate pentru ambii candidați, așa cum ar prevedea legea, dar a decis în schimb să diminuează numărul de voturi exprimate pentru unul dintre candidați și voturile nule din numărul total de buletine de vot. Astfel, s-a calculat numărul de voturi exprimate pentru celălalt candidat bazat pe rezultate subevaluate.

²⁵ BESV 25/01

Participarea femeilor și persoanelor cu dizabilități

Dintre cei doi candidați care au participat la turul doi al alegerilor, unul a fost bărbat și celălalt era femeie. În ce privește calitatea de membru al BESV, femeile reprezentau majoritatea în cele mai multe dintre secțiile de votare vizitate de observatori ENEMO pe tot parcursul zilei alegerilor.²⁶ De asemenea, femeii au fost în majoritatea pozițiilor de conducere în BESV observate, cu toate că în funcția de președinte numărul lor a fost mai mic în comparație cu numărul total de membri femei BESV sau în funcția de secretar²⁷

Includerea persoanelor care trăiesc cu dizabilități în procesul electoral are nevoie de mai multă atenție din partea instituțiilor statului. CEC a întreprins pași în această direcție, în cooperare cu ONG-urile care lucrează în acest domeniu, dar aceste eforturi sunt mici și în funcție de activitățile specifice inițiate de organizațiile societății civile sau donațiile internaționale, în timp ce o strategie guvernamentală, structurată și cuprinzătoare pentru incluziunea persoanelor care trăiesc cu handicap în procesul electoral – lipsește.

Peste 85% din secțiile de votare vizitate de observatorii ENEMO în ziua alegerilor nu aveau facilități adecvate, care ar permite accesul persoanelor cu handicap locomotor (în special persoanele dependente de scaun cu roțile) la secția de votare.²⁸

În 17% din secțiile de votare vizitate au fost disponibile lupe pentru alegătorii cu deficiențe de vedere ușoară, dar în nici una dintre secțiile de votare nu au fost disponibile șabloanele în alfabetul Braille, care ar permite alegătorilor orbi să-și exprime votul lor în mod independent. În trei secții de votare constituite în țară au fost disponibil utilaj special care asistă la votarea independent de către persoanele cu deficiențe vizuale grave. Observatorii ENEMO au vizitat una dintre aceste secții de votare din Chișinău, în timpul zilei alegerilor și au fost informați că foarte puțini alegători au folosit acest utilaj în timpul zilei alegerilor. Mai mult ca atât, în trei secții de votare au fost prezenți interpreți ai limbajului semnelor pentru a asista alegătorii cu deficiențe de auz.

Media

Reieșind din rapoartele întocmite atât de Consiliul Coordonator al Audiovizualului, precum și de alte organizații locale de monitorizare a mass-mediei, cât și alți interlocutori, difuzarea neechilibrată și influențat politic a noutăților din campania electorală a continuat și în al doilea tur al alegerilor.

²⁶ Femeile au constituit majoritatea membrilor BESV în 7/56 BESV vizitate în ziua alegerilor. În medie, 73% dintre membrii BESV în secțiile de votare vizitate au fost femei.

²⁷ Respectiv, 63% dintre BESV vizitate au avut o femeie în funcția de președinte, 73%, în calitate de vicepreședinte și 93% în funcție de secretar.

²⁸ Observatorii ENEMO au evaluat accesibilitatea la secțiile de votare pentru persoanele cu dizabilități locomotorii, "care necesită asistență minoră", în 42% din secțiile de votare vizitate și ca "inaccesibil", în 43% dintre ele.

În urma examinării celui de al treilea raport de monitorizare (care acoperă perioada 20-30 octombrie 2016), la data de 11 Noiembrie, CCA a sancționat nouă canale de televiziune²⁹ pentru o acoperire dezechilibrată și partisan politic. Pentru șapte dintre canalele de televiziune, sancțiunea aplicată a fost repetată, aceasta fiind cea de-a treia sancțiune. Cu toate acestea, CCA a decis să aplice în mod repetat aceeași sancțiune, care a fost aplicată anterior la data de 28 Octombrie³⁰. Aceste structuri media au primit din nou amenda maximă prevăzută de lege, (deși amenda dată este una foarte redusă),³¹ iar încălcarea a fost săvârșită în mod repetat, situație pentru care se recomandă aplicarea unor sancțiuni mai aspre. Două dintre canalele de televiziune sancționate au primit un avertisment public, deoarece aceasta a fost prima lor încălcare.

Tăcerea electorală nu a fost respectată în mediul on-line. Chiar și pentru a doua rundă consecutiv, publicitatea electorală a fost prezentă atât în ziua anterioară și în ziua alegerilor. Mai mult ca atât, candidatul electoral Igor Dodon, a depus o plângere la CEC cu privire la încălcarea tăcerii electorale de la TVR Moldova, referitor la o emisiune din ziua alegerilor. Plângere data, CEC a decis să o remită spre examinare Consiliului Coordonator al Audiovizualului.³²

Astfel, imposibilitatea de a aplica sancțiuni eficiente și adecvate pentru mass-media (de exemplu, în timp util și proporțional cu gravitatea încălcării), rămâne a fi o îngrijorare, și se poate spune că a limitat posibilitatea publicului de a primi informații imparțiale și de a oferi condiții egale pentru candidații electorali.

Observarea alegerilor

În perioada cuprinsă între prima și cea de-a doua rundă, Comisia Electorală Centrală a acreditat 197 de observatori interni, dintre care opt au fost acreditați să observe secțiile de votare din străinătate. Suplimentar, au fost de asemenea acreditate un număr de 74 observatori internațională de la trei reprezentanțe diplomatice, o organizație non-guvernamentală, trei grupuri parlamentare, și trei misiuni internaționale de observare a alegerilor. ONG național Promo-LEX a fost prezent în mod repetat cu observatory în întreaga țară, acoperind toate secțiile de votare.

Observatorii ENEMO nu au raportat careva obstrucționării a dreptului acestora de a observa alegerile în oricare dintre secțiile de votare vizitate.

²⁹ “Prime”, “Canal 3”, “Canal 2”, “Publika TV”, “Accent TV”, “NTV Moldova” și “Jurnal TV”.

³⁰ A se vedea Raportul ENEMO privind Constatările și Concluziile Preliminare din 1 Noiembrie 2016, după prima rundă a alegerilor. http://enemo.eu/uploads/file-manager/EOMMoldova/2016_11_01-PFC_EN.pdf.

³¹ 5,400 MDL.

³² A se vedea secțiunea Plîngerii și Contestații.

Informații despre Misiune și Mulțumiri

Rețeaua Europeană a Organizațiilor de Monitorizare a Alegerilor (ENEMO), este o rețea internațională din care fac parte 23 de Organizații³³ (Neguvernamentale, Non-Profit și care nu fac partizanat politic), din 18 țări din Europa Centrală și de Est, Asia Centrală, precum și trei țări Membre ale Uniunii Europene, constituită la data de 29 Septembrie 2001.

Drept urmare a invitației parvenită din parte autorităților Republicii Moldova, la data de 10 Octombrie 2016, Rețeaua Europeană a Organizațiilor de Monitorizare a Alegerilor (ENEMO) a inițiat o Misiune de Observare a Alegerilor (MOA) pentru a monitoriza și evalua alegerile Prezidențiale. În acest sens, MOA este formată din 6 membri de bază, repartizați în Chișinău.

După prima rundă a alegerilor, MOA a rămas în țară pentru a continua monitorizarea celei de-a doua rundă a alegerilor, care a avut loc la data de 13 Noiembrie. În acest sens, patru echipe de observatori pe termen scurt au fost mobilizați și au urmărit deschiderea, votarea, închiderea, numărarea și totalizarea rezultatelor obținute în 56 birouri electorale a secțiilor de votare (BSV), precum și activitatea a trei consilii electorale de circumscripție (CC). Mai mult ca atât, cinci observatori au monitorizat în ziua alegerilor - șapte secții de votare care au fost constituite pentru a permite votarea cetățenilor moldoveni aflați în străinătate³⁴. De asemenea, în timpul zilei alegerilor, observatorii ENEMO au monitorizat și activitatea Comisiei Electorale Centrale.

Concluziile și evaluările efectuate se bazează pe constatările echipei de bază și a observatorilor pe termen scurt, fiind luate în considerare respectarea standardelor internaționale stabilite pentru alegeri democratice, cadrul legislativ național, dar și angajamentele OSCE.

Acest act nu efectuează o evaluare finală a alegerilor și trebuie analizat în ansamblu cu Constatările și Concluziile Preliminare emise la data de 1 Noiembrie³⁵ după prima rundă a alegerilor. MOA va amâna publicarea unei evaluări finale până la sfârșitul procesului electoral și va emite în acest sens un raport final cuprinzător, care va include și recomandări privind eventuale îmbunătățiri în cadrul procesului electoral, în termen de 60 de zile.

³³ În calitate de membri ai ENEMO trebuie menționate următoarele organizații civice: Centrele cu Inițiativă Civică - Bosnia și Herțegovina, Centrul pentru Tranziție Democratică - Muntenegru, Centrul pentru Alegeri Libere și Democrație - Serbia, Centrul de Monitorizare și Cercetare CeMI - Muntenegru, Coaliția pentru Democrație și Societatea Civică - Kyrgyzstan, Comitetul Alegătorilor Ukrainene - Ucraina; Centrul de Monitorizare Electorală - Azerbaijan, GONG - Croația, ISFED - Georgia, Asociația "Este Alegerea Ta" - Armenia, Asociația Civică MOST - Macedonia, Asociația Pro-Democrația - România, Rețeaua Republicană de Monitorizări Independente - Kazakhstan, Golos - Russia, ObcianskeOko - Slovacia, Comitetul Belarus Helsinki - Belarus, Societatea pentru Cultură Democratică - Albania, Promo LEX - Moldova, Asociația KRIIK - Albania, Centrul pentru Drepturile Omului "Viasna" - Belarus, Fundația pentru Susținerea Inițiativelor Civice - Kazakhstan; Institutul Democratic Kosovoc - Kosovo, OPORTA - Ucraina.

³⁴ București și Brașov (România); St. Petersburg (Federația Rusă); Kiev and Odesa (Ucraina).

³⁵ ENEMO EOM pentru Alegerile Prezidențiale din 30 Octombrie 2016 în Republica Moldova. *Raport privind Constatările și Concluziile Preliminare, 1 Noiembrie 2016.* http://enemo.eu/uploads/file-manager/EOMMoldova/2016_11_01-PFC_EN.pdf.

Misiunea ENEMO în Republica Moldova privind observarea alegerilor Prezidențiale din 30 Octombrie 2016, este susținut financiar de către Ambasada Regatului Țărilor de Jos în cadrul programului Fondului de Responsabilitate, dar și de către Black Sea Trust, care este un proiect al Fondului German Marshall al Statelor Unite ale Americii.

**Versiunea în engleză al acestui raport este unicul document oficial recunoscut.*

Însă, este disponibilă și versiunea neoficială al raportului în Română.